

LAUDATIO

prof. PhDr. Mironovi ZELINOVI, DrSc., dr. h. c.,
K VÝZNAMNÉMU ŽIVOTNÉMU JUBILEU

Laudation to the anniversary
of prof. Dr. Miron Zelina, DrSc., dr. h. c.

Bibiána Hlebová,¹ Ladislav Horňák²

Len pred nedávnom sme si pripomenuli významné životné jubileum – 75 rokov jedného z najvýznamnejších autorov v oblasti pedagogiky a psychológie v národnom i nadnárodnom kontexte – vysokoškolského učiteľa pána prof. PhDr. Mirona Zelinu, DrSc., dr. h. c., spoluautora kľúčových koncepcií školstva na Slovensku za posledných 15 – 20 rokov, spoluautora MILÉNIA – Národného programu výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike ako základu súčasnej reformy slovenského školstva, zakladateľa tvorivo-humanistickej koncepcie výchovy na Slovensku, bývalého externého poradcu ministra školstva (v rokoch 2006 – 2010), autora mnohých vedeckých, odborných a populárno-náučných publikácií z oblasti výchovy a vzdelávania, nositeľa niekoľkých vyznamenaní – Ceny Literárneho fondu, Radu Ľudovíta Štúra, Medaily sv. Gorazda, v neposlednom rade aj človeka, ktorého charakterizujú vzácne ľudské vlastnosti ako dobrosrdečnosť, prívetivosť, ohľaduplnosť, ochota pomôcť, kolegialita, úcta a láskavý prístup ku každému človeku.

Zo životopisu pána profesora M. Zelinu z knihy Rozhovory s profesorom Zelinom alebo v suteréne bytia (L. Pajtinka, 2008) sa dozvedáme, že sa narodil dňa 18. 9. 1940 v dedinke Vikartovce ako najstarší z piatich súrodencov. Detstvo prežil so svojimi súrodencami v učiteľskej rodine – otec bol učiteľ, svoje deti odmalička priučal poriadku a pracovnej disciplíne, trval na tom, aby jeho deti mali presne vymedzený program dňa, učil ich nevzdávať sa, byť zvedavý, pokorný, ale mať vztýčenú hlavu; matka sa zasa starala o domácnosť a vychovávala

¹ Doc. PaedDr. Bibiána Hlebová, PhD., Katedra špeciálnej pedagogiky, Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Ul. 17. novembra č. 15, 08001 Prešov, Slovenská republika. E-mail: bibiana.hlebova@pf.unipo.sk. Fotografia zverejnená so súhlasom autorky.

² Doc. PaedDr. Ladislav Horňák, PhD., Katedra špeciálnej pedagogiky, Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Ul. 17. novembra č. 15, 08001 Prešov, Slovenská republika. E-mail: ladislav.hornak@pf.unipo.sk. Fotografia zverejnená so súhlasom autora.

deti k vzájomnej láske a súdržnosti. Rodičovská výchova zanechala v ňom veľkú stopu a ovplyvnila aj jeho ďalší život v dospelom veku, na čo si pán profesor spomína takto:

„Bol som hrdý na to, že otec je učiteľ. V tých časoch učiteľ ešte niečo znamenal. ... Otec prechovával lásku k prírode, lásku k poznávaniu, hudbe, športu, umeniu. ... Otec usmerňoval rozhovor na to, čo nás čaká, čo budeme robiť, čo chcem a prečo a ako ma to posunie dopredu... čo príde, môžeme tvoriť – to bolo jeho a naše heslo. ... Mama vedela vniesť do našich myslí pokoj po dennom zhone, vedela zorganizovať prácu, dať nám istotu, že ju nájdeme doma, že máme navarené, že nás má rada. To bol kapitál, ktorý som vtedy zďaleka nevedel ohodnotiť. Až potom, keď jej zrazu nebolo a nebol dom a nebolo istoty a nebol úsmev ani jedlo a nebola radosť...“

Profesor Miron Zelina vyštudoval Pedagogický inštitút v Martine a stal sa učiteľom na základnej škole, neskôr vyštudoval aj psychológiu na Univerzite Komenského v Bratislave. Pôsobil ako učiteľ v Krušetnici na Hornej Orave, v Zázrivej – Havranej, tiež pracoval ako podnikový psychológ, psychológ v pedagogicko-psychologickej poradni, predmanželskej a manželskej poradni, napokon ako vysokoškolský pedagóg na Univerzite Pavla Jozefa Šafaríka v Košiciach a na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde bol aj dekanom. Dnes sa dožíva krásneho životného jubilea. Má tri deti a tri vnúčatá. Rád hrá tenis. A neustále sa zaoberá otázkami zlepšovania výchovy a vzdelávania mladých ľudí...

Pri tejto významnej životnej udalosti sme poprosili pána profesora M. Zelinu o rozhovor.

1. Dobrý deň, pán profesor! Tohto roku ste sa dožili krásneho životného jubilea, a to 75 rokov života. Ako vnímate svoj profesijný rast po rokoch? Nič by som na ňom nemenil. Možno len to, že by som ešte viac pracoval a viac používal asertivitu. Lúto mi je za osemnástimi rokmi života, kedy som žil v suteréne ako nežiaduca osoba. Z vysokej školy ma vyhodili v roku 1972 a až do roku 1989 som nemohol publikovať. Potešilo ma, že Prešovská univerzita v Prešove mi udelila čestný doktorát (dr. h. c.), čo je prvý čestný doktorát pre psychológa na Slovensku. Pracujem na dvoch nových knižkách, takže v behu diania si ani veľmi neuvedomujem, že som mal nejaké výročie. Čítam M.

Csikszentmihályiho „Flow“ a teším sa, keď sme s deťmi a vnúčatami, neteším sa, keď prehrávam v tenise... a nemám radosť, keď stretávam uhundraných, hlúpych a nekreatívnych ľudí.

2. Dozvedeli sme sa, že Váš otec bol učiteľ, a že aj Vy ste po skončení vysokoškolského štúdia pôsobili ako učiteľ na niekoľkých základných školách, ba dokonca ste sa popri tejto práci venovali aj reforme školstva na Slovensku. Napísali ste o tom aj knihu pod názvom *Teórie výchovy, za ktorú ste dostali Cenu Literárneho fondu. Možno aj z týchto dôvodov by sme sa Vás chceli opýtať, či vidíte nejaký rozdiel vo výchove mladej generácie kedysi a dnes?*

Rozdiely sú obrovské, ani nevieme dnes dosť dobre predvídať, čo budú znamenať. Mám na mysli najmä vstup počítačov do výchovy, školstva a otvorenie sa svetu – výučba cudzích jazykov. Okrem toho je tu nová kultúra, politika... Mám presvedčenie, že vzdelávanie a výchova našich detí dnes zaostáva za rozvojom vedy, techniky, a to najmä v tom zmysle, že sa nevyužívajú veľké možnosti učenia cez informačno-komunikačné technológie, a tiež možnosti rýchlych a progresívnych zmien v školstve na základe poznania dobrých školských systémov vo svete.

3. Kde vidíte ako pedagóg a psychológ najväčšie problémy vo výchove detí a mládeže v súčasnosti? Aj Vy ste zaznamenali zhoršovanie správania sa detí a mládeže v dnešnej dobe? V čom vidíte problém?

V liberalizácii zásad života, v zhoršení disciplíny a autoregulácie mladých ľudí (nielen ich), v strate chuti tvrdo na sebe pracovať. Rozmaznané deti si myslia, že môžu robiť všetko, všetko si môžu dovoliť (pseudoliberalizácia), nemajú motiváciu učiť sa, prežívajú v akomsi animálnom očakávaní, že všetko získajú bez väčšieho úsilia, námahy. Nemajú náročnejšie ciele do života. Hovorím o tých žiakoch, ktorí majú problémy v správaní, o vyhorených, neambiciózných mladých ľuďoch. Je tu aj problém chudoby, problém straty komunikačnej kontinuity medzi generáciami, a je tu aj významná manipulácia reklam, masmédií nielen s mladými ľuďmi, ako aj slabá odolnosť, rezistencia voči tomuto tlaku.

4. V čom podľa Vás spočíva nutnosť zmeny výchovy detí a mládeže v dnešnej modernej dobe?

Už v roku 2002 v Projekte reformy školstva s názvom MILÉNIUM sme načrtli základné kroky potrebných zmien. V súčasnosti je ešte naliehavejšia

výzva, aby sa výchova a vzdelávanie zmenili. Za hlavné body považujem zmenu chápania žiaka – žiak nie je len žiak, každý žiak je osobnosť so svojimi zvláštnosťami. Utvárať osobnosť žiaka znamená posilňovať jeho samostatnosť, zodpovednosť, pracovitosť, charakter. Ďalším bodom nutnosti zmien je učiteľ. Podarilo sa tak degradovať postavenie učiteľa v spoločnosti, že už ani samotní učitelia si neveria. Stratili identitu. Stratili ideály. Stratili seba. Tí, čo sa búria proti strate svojho postavenia, sú trestaní alebo svoju revoltu realizujú „zlostným trhaním buriny v záhradke.“ Nie na posledné miesto by som dal potrebu zmien v obsahu vzdelávania. Máme vzdelaných žiakov, ale nie múdrych. Naša praktická didaktika dodnes nezachytila svetový trend rozvoja hodnotiaceho, kritického myslenia žiakov, cvičenia ich tvorivosti, budovania autoregulácie, charakteru. A bolo by toho oveľa viac vrátane zmien v oblasti financovania školstva.

5. Je nám známe, že ste pôsobili ako externý poradca ministra školstva. Ako hodnotíte toto obdobie a následný vývoj nášho školstva?

Od revolúcie sme vypracovali tri reformné koncepcie: Ducha školy, Konštatína a Milénium. Za celé porevolučné obdobie sme mali 17 ministrov školstva. Mnohí z nich nemali čas uskutočniť podstatnejšie zmeny. Mnohí z nich vo funkciách začínali akoby „na zelenej lúke,“ nenadväzovali na to, čo urobili ich predchodcovia, chýba kontinuitné zdokonaľovanie školstva. Minister J. Mikolaj, u koho som bol poradcom, bol jedným z najaktívnejších ministrov v produkcii reformných zákonov, ktoré platia s novelami dodnes. Mám na mysli najmä základný školský zákon, ale aj zákon o odbornom vzdelávaní, zákon o pedagogických zamestnancoch a iné. Škoda, že sa nepodarilo ďalej pokračovať v reformných zmenách a dnes školstvo je v horšom stave ako bolo pred prijatím Zákona o výchove a vzdelávaní (č. 245/2008).

6. Ktoré významné osobnosti mali a majú najväčší prínos pre pedagogiku v súčasnosti?

Rozhodne aj dnes považujem klasikov reformnej pedagogiky za takých, ktorí majú čo povedať dnešku. Mám na mysli M. Montessori, R. Steinerja, S. Kovalikovou, C. Rogersa a bez prekvapenia aj Sokrata a J. A. Komenského. V novom tisícročí významne pedagogiku aj psychológiu ovplyvnili práce L. Andersona a jeho spolupracovníkov, ktorí revidovali kognitívnu taxonómiu B. S. Blooma. Za významné považujem hnutie pozitívnej psychológie, ktorá sa prenáša aj do pedagogiky, mám na mysli najmä práce M. Seligmana, ale aj A. Maslowa, A. Banduru a iných.

7. Vieme, že ste sa zaoberali aj výchovou a vzdelávaním znevýhodnených detí. Akú to malo históriu vo Vašom živote?

Už keď som učil na málotriednej škole v Zázrivej – Havranej, chodili tam do školy aj deti z chudobných rodín, z lazov, neraz neprišli do školy, lebo pomáhali rodinám prežiť alebo pásli ešte ovce, pokiaľ nenapadal sneh. Musel som meniť obsah, metódy, ako tieto deti dobre naučiť. Neskoršie som na Hornom Bankove skúmal psychiku, prežívanie detí v „polepšovni,“ detí v detských domovoch. Štyri roky sme realizovali celodenný výchovný systém – ešte v sedemdesiatich rokoch minulého storočia, dnes sa k tomu vraciame, ako k objavu... Ostatné roky som spolupracoval na znovuzavedenom systéme celodennej starostlivosti, ako aj na projekte PRINED – práci na inklúzii znevýhodnených detí. Som presvedčený o tom, že práve starostlivosť o znevýhodnené deti je výsostnou známkou humanity celej našej spoločnosti.

8. Ktorá z Vašich publikácií je Vám najcennejšia?

Knihy sú ako deti. Všetky mám rád. Na všetkých by som dnes niečo upravil. Veľké využitie má kniha pod názvom Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa, ktorá už vyšla v treťom vydaní a stále je po nej dopyt. Kniha pod názvom Teórie výchovy alebo hľadanie dobra vyšla už v druhom vydaní. Niektoré učebnice psychológie a pedagogiky pre stredné školy vychádzajú v druhom či treťom vydaní. Z toho mám radosť. Zaujala aj kniha Alternatívne školstvo, ale mám aj útlejšie knihy, ktoré vyšli v menšom náklade, ale rád sa k nim vraciam a zaujali, mám na mysli napr. knižku Sloboda osobnosti alebo knižku Ako sa stať tvorivým. Rodičom a pedagógom by som odporúčal najmä knižku Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa a knižku mojej manželky Výchova človeka pre nové Milénium.

9. Máte nejaké motto, ktorým sa riadite vo svojom živote?

Mám ich niekoľko, napr. Chaplinovo: „Kto chce chodiť po visutom lane, musí mať ťažisko v sebe“ alebo Einsteinovo: „Na to, aby človek poslušne kráčal v štvorstupe, nepotrebuje mozog, na to mu stačí miecha.“ Pekné je aj poznanie, že „motýľ, ktorý presedí celý život na jednom kvete, nemusí to svedčiť o jeho vernosti, skôr by sme sa ho mali opýtať, či nemá choré krídla.“ O slobode a nezávislosti a závislosti na vodcoch a médiách pekne vypovedá veta: „Od vtedy, čo mi zdochol kôň, cítim sa v sedle neisto.“ Prajem všetkým čitateľom, aby hľadali seba – možno sa nájdu, ale vyžaduje si to drinu. Odmenou je šťastie a zmysluplnosť života...

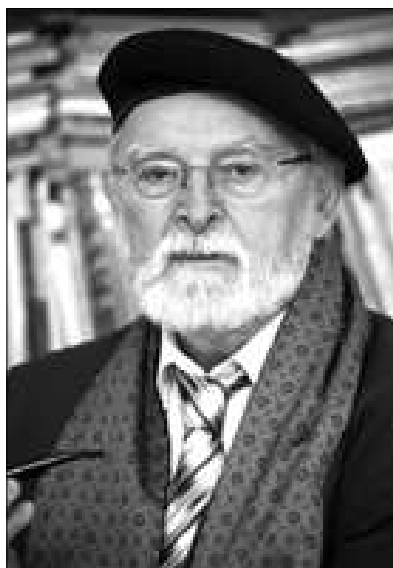
Vážený pán profesor Miron Zelina,

pri príležitosti Vášho významného životného jubilea by sme Vám chceli čo najsrdečnejšie zablahoželať, popriať do ďalších rokov pevné zdravie, veľa lásky a radostných chvíľ prežitých nielen v rodinnom kruhu, ale aj medzi svojimi priateľmi, kolegami a známymi. S potešením sa aj prostredníctvom nášho časopisu Špeciálny pedagóg prikláňame k tým, ktorí Vás majú radi, v srdciach ktorých ste si už dávno získali pevné miesto a ktorí Vám z celého srdca prajú, aby Vás nikdy neopúšťal životný optimizmus, pracovné nadšenie, dobrá nálada a pozitívne myslenie, a aby Vám každý nový deň prinášal len radosť a spokojnosť v osobnom i pracovnom živote.

Súčasne Vám veľmi pekne ďakujeme za rozhovor, za to, že ste sa s nami podelili o svoje osobné zážitky i pracovné skúsenosti, že ste nám okrem iného ukázali aj cestu, po ktorej by sme mali kráčať, aby sme naplnili svoj život zmysluplným poslaním...

S prejavom hlbokkej úcty

**členovia Katedry špeciálnej pedagogiky
Pedagogickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove**

prof. PhDr. Miron Zelina DrSc., dr. h. c.³

³ Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc., dr. h. c., Katedra psychológie a patopsychológie, Pedagogická fakultka, Univerzita Komenského v Bratislave, Moskovská 3, 811 08 Bratislava, Slovenská republika. E-mail: zelina@fedu.uniba.sk. Fotografia zverejnená so súhlasom autora.